

УДК 378.14:371.13:373.3

**НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН У
КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ КРЕАТИВНОСТІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

Шкабаріна М. А.

Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. акад.

С.Дем'янчука, Україна, Рівне

У статті здійснено розгляд поняття «фахова дисципліна». На основі аналізу навчального плану напряму підготовки «Початкова освіта», автором умовно розподілено фахові дисципліни на два блоки: блок педагогічних дисциплін та блок дисциплін, присвячених методиці викладання предметів. Виокремлено навчально–виховний потенціал фахових дисциплін для розвитку педагогічної креативності майбутніх вчителів початкової школи. З'ясовано, що педагогічна креативність вчителя початкових класів зумовлена специфікою викладання предметів у початковій школі, що, в свою чергу, зумовлено особливостями молодшого шкільного віку.

Ключові слова: навчальна дисципліна, педагогічна креативність, професійна підготовка, майбутній вчитель початкової школи, педагогічна творчість.

Шкабарина М. А. Учебно-воспитательный потенциал профессиональных дисциплин в контексте развития педагогической креативности будущих учителей начальной школы / Международный экономико-гуманитарный университет им. акад. С.Демьянчука, Украина, Ровно

В статье проведен анализ понятия «профессиональная дисциплина». На основе анализа учебного плана направления

подготовки «Начальное образование», автором условно распределены профессиональные дисциплины на два блока: блок педагогических дисциплин и блок дисциплин, посвященных методике преподавания предметов. Выделен учебно-воспитательный потенциал профессиональных дисциплин для развития педагогической креативности будущих учителей начальной школы. Установлено, что педагогическая креативность учителя начальных классов обусловлена спецификой преподавания предметов в начальной школе, что, в свою очередь, обусловлено особенностями младшего школьного возраста.

Ключевые слова: учебная дисциплина, педагогическая креативность, профессиональная подготовка, будущий учитель начальной школы, педагогическое творчество.

Shkabarina M. A. The educational potential of professional academic disciplines in the context of development pedagogical creativity future primary school teachers / International university of economics and humanities named after academician Stepan Demianchuk, Ukraine, Rivne

The concept «professional academic discipline» is investigated in this article. The curriculum of training direction Primary education is analyzed. Professional academic disciplines were distributed on two blocks: block of pedagogical disciplines and block of disciplines teaching methodology. The educational potential for development pedagogical creativity of future elementary school teachers is determined. The pedagogical creativity of future elementary school teachers is caused by the specifics of teaching subjects that, in turn, is due to the peculiarities of primary school age.

Keywords: professional academic discipline, pedagogical creativity, professional training, future elementary school teacher.

Вступ. Рушійною силою прогресу є оригінальні креативні ідеї. Це пояснює пильну увагу дослідників до проблем розвитку креативності. У світлі сучасних подій креативність як якість особистості стала затребуваною. Особливо це стосується професійної діяльності, адже саме в ній людина найчастіше реалізовує свій творчий потенціал.

У педагогічному дискурсі сьогодні актуальною є проблема розвитку педагогічної креативності. Про це свідчать численні праці дослідників М.М. Зиновкіної, І.С. Огоновської, Л.Н. Харченко, Є.Є. Щербакової та ін., а також дисертаційні дослідження І.В. Гриненка, О.М. Дунаєвої, В.П. Черноус, І.Ю. Шахіної та ін. Незважаючи на значний інтерес дослідників до природи креативності, проблема розвитку педагогічної креативності майбутніх учителів початкової школи залишається недостатньо висвітленою. Актуальним також вважаємо розгляд питання креативного потенціалу фахових дисциплін під час підготовки майбутніх вчителів початкової школи.

Формулювання мети статті та завдань. Метою статті є аналіз навчально-виховного потенціалу фахових дисциплін у контексті розвитку педагогічної креативності майбутніх педагогів початкової ланки освіти.

Виклад основного матеріалу статті. Вивчення фахових дисциплін у вищій школі є основою професійної підготовки майбутнього спеціаліста. Успішне оволодіння цими дисциплінами забезпечить майбутньому педагогу підґрунтя для подальшої професійної діяльності.

У вищому навчальному закладі передбачений логічний розподіл дисциплін на чотири цикли: 1) науки загальноосвітнього циклу; 2) базові (класичні) фахові дисципліни; 3) факультативні навчальні дисципліни; 4) вузькі фахові дисципліни [0, с. 18].

Термін «фахова дисципліна» зустрічається в Наказі Міністерства освіти і науки України № 847 від 24.12.2003 «Ліцензійні умови надання освітніх послуг у сфері вищої освіти» [0], однак визначення цього терміна у наказі не має. Під *фаховими дисциплінами* будемо розуміти дисципліни циклу професійної та практичної підготовки, які забезпечують майбутнього спеціаліста базовими теоретичними знаннями та практичними навичками.

Проаналізувавши навчальний план напряму підготовки 6.010102 «Початкова освіта» Міжнародного економіко-гуманітарного університету ім. акад. С. Дем'янчука, ми дійшли до висновку, що фахові дисципліни можна умовно розподілити на два основні блоки: блок педагогічних дисциплін, що дають майбутнім педагогам фундаментальні знання з педагогічної теорії («Педагогіка», «Дидактика», «Теорія та методика виховання», «Основи педагогічної творчості» і т. д.); блок дисциплін, присвячених методиці викладання предметів («Людина і світ з методикою викладання», «Методика викладання української мови», «Методика викладання природознавства» і т. д.).

Розпочнемо з аналізу блоку педагогічних дисциплін. «Педагогіка» є основоположною дисципліною під час підготовки майбутніх вчителів. Важливе місце у цьому курсі посідає тема особистості сучасного вчителя. З огляду на це, важливо звернути увагу на таку якість вчителя як креативність, а також націлити студентів на те, що творча особистість є цінною на сучасному ринку праці. Курс «Дидактика» допоможе поглибити знання студентів про форми, методи та засоби навчання молодших школярів, а також оволодіти елементарними навичками аналізу навчально-виховних і проблемних педагогічних ситуацій у сім'ї та в колективі школи. Оскільки під педагогічною креативністю найчастіше розуміють

оригінальне, швидке та ефективно вирішення проблем, що виникають під час навчально-виховного процесу, то під час вивчення цієї фахової дисципліни можна розвивати педагогічну креативність шляхом моделювання проблемних педагогічних ситуацій та пошуком можливих варіантів їх вирішення. На нашу думку, найкраще використовувати кейс-метод (Case study). Студенти мають змогу ознайомитись з нетрадиційними типами уроків та особливостями їх проведення. Нетрадиційний урок – це продукт педагогічної креативності вчителів, методистів, дидактів. Демонстрація нетрадиційних форм організації навчання покаже, що вчитель має простір для створення та втілення нових ідей у навчально-виховному процесі. Дисципліна *«Інформаційні технології навчання»* готує майбутніх педагогів до використання сучасних інформаційних технологій навчання та ТЗН. Персональний комп'ютер розкриває велике поле можливостей у педагогічній праці, полегшує її. Підбір ілюстрацій, відеофільмів, створення власних презентацій є важливим засобом розвитку педагогічної креативності. Навчальна дисципліна *«Теорія і методика виховання»* займає одне з провідних місць у системі професійно-педагогічної підготовки вчителів початкової школи. Цей курс спрямований на розвиток у майбутніх педагогів педагогічного мислення, творчого підходу до педагогічних дій у нестандартних ситуаціях. Студенти отримають методичні поради щодо підготовки сценарію позаурочної виховної роботи, дізнаються про методику проведення класної години, ігрової діяльності з школярами, підготовки та проведення свят, а також методичні вимоги до написання сценарію виховних заходів. Усі зазначені види педагогічної діяльності є творчими за своїм характером. Під час вивчення цієї дисципліни майбутні вчителі досягнуть, що професія вчителя не може бути нетворчою, особливо, якщо це стосується

вчителя початкової школи, адже молодші школярі потребують особливого підходу. *«Основи педагогічної творчості»* – це навчальна дисципліна, що безпосередньо полягає у розвитку педагогічної креативності майбутніх учителів початкової школи, сприяє формуванню творчої педагогічної індивідуальності. Під час вивчення дисципліни студенти розглядають типові помилки молодих вчителів для того, щоб у майбутньому їх уникнути та навчитись діяти креативно у проблемних педагогічних ситуаціях. *«Історія педагогіки»* вивчає процес становлення та розвитку освіти, навчання, виховання. На нашу думку, важливо зробити акцент на тому, що всі ідеї відомих дидактів, з якими ознайомляться студенти, були інноваційними в свій час, і саме завдяки цим ідеям ми маємо сучасну систему освіти. Весь розвиток педагогіки був би неможливий без оригінальних думок, креативного мислення, адже саме воно є рушійною силою прогресу.

Головною особливістю вчителя початкової ланки освіти є його універсалізм. Педагог повинен володіти великим обсягом знань з різних предметів: математики, української мови, природознавства, основ безпеки життєдіяльності і т. д. Розглянемо блок навчальних дисциплін, що присвячений методиці навчання предметів. Майбутні вчителі під час вивчення дисципліни *«Методика викладання української мови»* озброяться знаннями з цього предмета, методами і методичними прийомами навчання української мови учнів. На нашу думку, креативний потенціал цієї навчальної дисципліни полягає в тому, щоб навчити майбутніх педагогів обирати найбільш ефективні, оптимальні способи і засоби навчання української мови, а також ознайомити студентів з сучасними педагогічними технологіями в галузі викладання рідної мови для молодших школярів. Особливістю дисципліни *«Образотворче мистецтво з методикою викладання»* є те, що вона художня за своєю природою. Викладання предмету

«Образотворче мистецтво» в школі вимагає від вчителя творчого підходу. Педагогічну креативність майбутніх вчителів розвиватиметься шляхом навчання студентів роботи з репродукцією, ілюстрацією, дитячим малюнком, навчанням комбінування різних видів наочності на уроках. Креативний потенціал дисципліни «*Людина і світ з методикою викладання*» визначається специфікою викладу змісту предмета «Я і Україна» («Я і суспільство») у 1-4 класах, а саме застосуванням традиційних та нетрадиційних методів навчання (дидактична гра природничо-соціального змісту, метод проектів і т. д.), нетрадиційних форм організації навчального процесу (урок-дослід, урок-гра, урок-діалог, урок-подорож і т. д.), використанням наочних засобів навчання при вивченні «Я і Україна» (демонстрація, спостереження), обладнанням живого куточка, географічного майданчика, навчально-дослідної ділянки (рис. 1) [0].

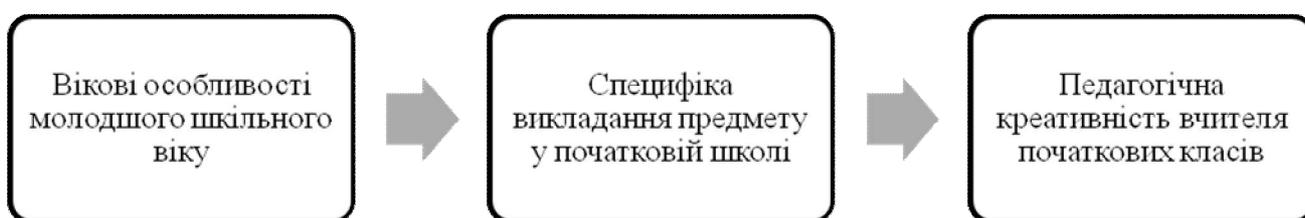

Рис. 1. Специфіка педагогічної креативності вчителя початкової школи

Однією з фахових дисциплін у процесі підготовки майбутнього педагога початкової ланки освіти є «*Методика викладання освітньої галузі «Математика»*». Розвинути педагогічну креативність, на нашу думку, можна під час опрацювання матеріалу про творчу роботу над задачами. У початковій школі часто застосовуються пізнавально-дидактичні ігри. Широко застосовуються ігрові ситуації, зокрема персонажі казок, мультфільмів, дитячих оповідань (Незнайко, Буратіно, Чебурашка) [0, с. 97-98]. Студенти можуть спробувати створити власні ігрові ситуації, скласти задачі з малюнками і т. д. Навчальна дисципліна «*Трудове навчання з практикумом*» у вищій

школі спрямована на формування творчої особистості майбутнього вчителя початкової школи, який володіє системою політехнічних знань та умінь, високим рівнем трудової та художньої культури [0, с. 6]. Педагогічну креативність майбутнім вчителям допоможуть розвинути самостійні роботи на зразок: підготувати план роботи гуртка з трудового навчання, підібрати йому назву, розробити розширені конспекти уроків трудового навчання за програмою, створити зразки видів творчих робіт (з паперу, ниток, пластиліну, тканини, волокнистих матеріалів і т. д.). Майбутні педагоги початкової школи зможуть проявити свої творчі здібності під час вивчення теми організації позакласних занять з трудового навчання.

Висновки. Навчально-виховним потенціалом для розвитку педагогічної креативності майбутніх вчителів початкових класів під час вивчення дисциплін фахового циклу, на нашу думку, буде вивчення проблемних педагогічних ситуацій; типових помилок учителів; інноваційних технологій навчання; методик проведення позаурочної, позакласної виховної роботи; розробка власних вправ, сценаріїв, конспектів уроків, презентацій, планів роботи гуртків.

Перспективою подальших розвідок ми вважаємо виділення компонентів педагогічної креативності, її показників, рівнів, а також створення педагогічної моделі.

Література:

- 1. Коханова І. Вузькі фахові дисципліни як запорука отримання якісної вищої бібліотечної освіти (досвід ХДАК) / І. Коханова // Вісник Книжкової палати. – 2013. – № 3. – С. 18–20.*
- 2. Наказ Міністерства освіти і науки України «Ліцензійні умови надання освітніх послуг у сфері вищої освіти» від 24.12.2003 № 847. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0075-04>*

3. *Методика викладання освітньої галузі «Людина і світ». Навчальний посібник / Автор та укладач О.О. Ліннік. – К.: Видавничий дім «Слово», 2010. – 248 с.*

4. *Богданович М.В. Методика викладання математики в початкових класах: навч. пос. / М.В. Богданович, М.В. Козак, Я.А. Король. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2006. – 336 с.*

5. *Степанова Л.В. Методика трудового навчання в початкових класах/ Л.В. Степанова. – Івано-Франківськ, 2008. – 124 с.*

References:

1. *Kokhanova I. Vuzki fakhovi dystsypliny yak zaporuka otrymannia yakisnoi vyshchoi bibliotechnoi osvity (dosvid KhDAK) / I. Kokhanova // Visnyk Knyzhkovoї palaty. – 2013. –№ 3. – S. 18–20.*

2. *Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy «Litsenziini umovy nadannia osvitnikh posluh u sferi vyshchoi osvity» vid 24.12.2003 № 847. – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0075-04>.*

3. *Metodyka vykladannia osvitnoi haluzi «Liudyna i svit». Navchalnyi posibnyk / Avtor ta ukladach O.O.Linnik. – K.: Vydavnychiy dim «Slovo», 2010. – 248 s.*

4. *Bohdanovych M.V. Metodyka vykladannia matematyky v pochatkovykh klasakh: navch. pos. / M.V. Bohdanovych, M.V. Kozak, Ya.A. Korol. – Ternopil: Navchalna knyha – Bohdan, 2006. – 336 s.*

5. *Stepanova L.V. Metodyka trudovoho navchannia v pochatkovykh klasakh / L.V. Stepanova. – Ivano-Frankivsk, 2008. – 124 s.*